

GYEPÜKAJÁN

Előszó

Ezt a kis könyvet nagyon sok szeretettel ajánlom Gyepükaján minden egykori, elszármazott lakójának, jelenleg itt élő illetve a jövőben itt élni vágyó embernek.

E könyv célja az olvasó elé tárni ennek a kis falunak a rövid történetét, múltját, mai állapotát, s meghozni a kedvét mindenkinek, aki a kezébe veszi ezt a kis kiadványt, hogy legalább egyszer látogasson el ide. Annak ellenére, hogy bizonyos dolgok, tevékenységek elérése néha nehézségekbe ütközik az itt élők számára, a falu festői környezete, a friss levegő, a rengeteg zöld terület mindenért kárpótol.

Született gyepükajániként büszkeséggel tölt el, hogy ennek a kis gyöngyszemnek a lakója lehetek.

Kató Beáta

Legfontosabb adatok

Magyarország nyugati részén, a Balatontól északra, Veszprém megye nyugati csücskében, Sümeg és Devecser között körülbelül félúton, a Melegvíz nevű patak partján húzódik meg ez a szíveknek oly kedves kis falu.

Közigazgatásilag – Káptalanfa, Bodorfa és Nemeshany szomszédos falvakkal együtt – a Sümegi Közös Önkormányzati Hivatalhoz tartozik.

Polgármestere Trejer Gabriella.

Gyepükaján nagyságát tekintve 911 hektár, melyből 50 hektár belterület öt utcát foglal magában; Kossuth utca, Szabadság utca, Ady utca, Petőfi utca, Rákóczi utca. Lélekszáma jelenleg 320 fő körül mozog, az utóbbi időben néhány fiatal család talált meg itt a számításait, telepedett le.

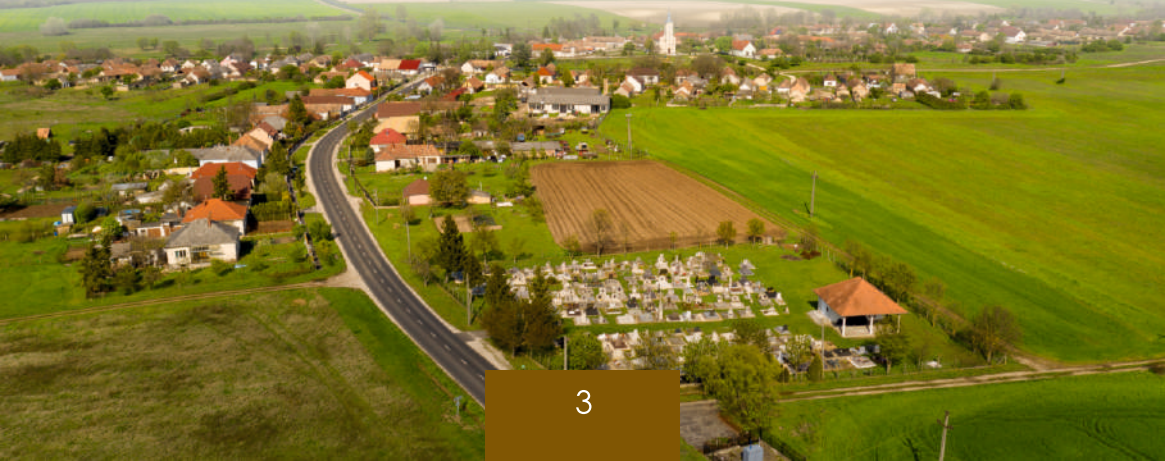
Megközelítése

Gyepükaján két főútvonaltól megközelítőleg ugyanakkora távolságra fekszik.

A 8. számú főút felől, Devecser irányából érkeve, Káptalanfát elhagyva körülbelül egy perc autózás után a dombtetőről az egykori „Osztáli út” (ma Vörös út) bejáratától már jól látható a falu temploma, házai, és ezzel szinte egyidőben pillanthatjuk meg az út mindkét irányában hosszan elhúzódó gyönyörű zöld füves-fás tájat. Néhány másodperc múlva már Gyepükaján táblájánál találja magát az erre utazó, mely tábla az egykor szebb napokat megélt, ma már sajnos kiapadt folyó beton hídján (egykor kőhíd) üdvözli az érkezőket.

Sümeg irányából a 84. számú főútról letérve, Csabrendeket elhagyva, körülbelül félúton jobb oldalról a Hobay-dombon az egykori Első Magyar Kókuszfonó-és Szövőgyár épületei fogadnak bennünket. Balról pedig „Klug” és „Vér” malom épülete sejlik a fák közül. A faluba innen beérkezve a „Kajáni Temető” mellett haladunk el először.

Gyepükaján története

Gyepükaján kialakulásának történetével kapcsolatban már jó néhány hivatkozás, kiadvány elérhető, melyek részletesen az olvasó elé tárják azt.

Ebben a kis kiadványban csak röviden összefoglalnám a legfontosabb adatokat.

A falu eredete visszanyúlik az Árpád korra, de már a honfoglalás előtt is voltak itt lakók. Sírkövek maradtak fent a római korból, de az erdőben valaha nagy népszerűségnek örvendő Melegvízforrás vagy Melegvíz-patak környékén végzett ásatások alkalmával őskori kovapengéket, cserepeket valamint újkőkori kőeszközöket is találtak. Kutatómunkám során készített interjúk alanyai is emlékeznek még a falu szántóin végzett munkálatok alkalmával a földből előbukkanó egy-egy leletre, mely ezen tényeket hivatott alátámasztani.

Gyepükaján 1894-ben egyesült, addig két külön településként működött; Gyepü és Kajánföldje.

Mindkét település lakossága a falu határától körülbelül két kilométerre található Nagykeszi illetve Kiskeszi település lakosaiból kezdett kinőni. Nagykeszit 1230-as években említik először. Templomának romja a mai napig áll; a helyiek Csonka toronynak ismerik, de Pusztaszentegyház néven is említik források. A körtefás templomromtól nem messze egy földvár maradványait is fellelték, melyből a mondák szerint egy titkos földalatti alagút vezet a Sümegi várhoz.

A helyi és a környékbeli nyugalomra vágyó embereken kívül egyre többen látogatnak el távolabbi helyekről, hogy gyönyörködhessenek a tornyot körülvevő tájban, átérezzék a nyugalmat, amit a hely szelleme ad.

Miután a törökök leigázták Nagykeszit az 1530-as években, a település megmaradt lakói később visszatértek, hogy új helyen kezdjenek új életet, s hozták létre először Kajánföldjét a védősáv mellett.

Nagykeszi templomrom

Az egyre duzzadó falu kezdte kinőni magát, így már gyepeken kívül is telepedtek le családok, létrehozva a későbbi Gyepűt.

A két falu önállóan működött, csak iskolájuk volt egy. Templomuk még az egyesítést követően sem volt, csak harangjuk. A templomot 1900-ban kezdték felépíteni önerőből a Templom dombon, mely ma is ékes díszje a falunak.

1901. augusztus 20-án, Szent István király ünnepén került sor a felszentelésre, mely nap később a Gyepükajáni búcsú dátuma is lett.

A templom bejárata előtti kőről azt beszélnek, hogy egy római kori sírkő, melynek nem látható oldalán írás is található.

A falu földje köves, sziklás, termőföldje gyér; a mai napig hamar kiszárad egy-két forróbb nyári nap után. Ennek ellenére a lakosság földművelésből és állattenyésztésből élt elsősorban. Termesztettek búzát, kukoricát, burgonyát, répát, de a szőlő is megtermett. Állatok közül a sertés, ló, szarvasmarha illetve tyúk, kacsa, liba szinte minden udvaron, háztartásban megtalálható volt.

Mind a növénytermesztésben, mint pedig az állattartásban kiemelkedő segítséget nyújtott a Melegvíz-patak valamint a földekből jónéhány helyen előbukkanó forrásvíz embernek-állatnak egyaránt.

Kínai gát

A folyó mai, sajnos már kiszáradt medrét 1960-as évek végén szabályozással hozták létre. Akkor épült a Csonka toronyhoz vezető egyik földút melletti úgynevezett „Kínai gát” is, mely szintén a szabályozást segítette. Medre mentén több malmot is építettek, ahol a megtermelt gabonát lisztté őrölték a helyi molnárok. Ezek a már említett Klug-, és Vérmalom valamint a falu másik végpontjain a Szalai malom és a Gazsi malom.

A folyó nagy népszerűségnek örvendett leginkább a 80-90-es években; mind a helyiek, mind pedig a környező települések lakói szívesen fürdöztek nyáron a kellemes hőmérsékletű vízben, de látogattak ide távolabbról sátrakkal, kenukkal is. Szakemberek szerint a közeli bauxit bányákban végzett munkálatok során olyan mélyre ástak, ami elvitte a folyó vizét, de veszélybe sodorta a közeli, híres Hévízt is, így a bánya bezárását rendelték el. Nem kizárt, hogy a mederben valamikor még újra víz folyik, mivel a környék vizekkel szorosan átszőtt.

A földművelés és állattartás mellett az 1910-ben épített Első Magyar Kókuszfonógyár adott munkát 40-50 lakosnak. Sajnos 1947-ben megszűnt, épülete előbb a Veszprém Megyei Állat-és Zsírbegyűjtő Vállalat, majd 1959-től az Új Élet Termelőszövetkezet tulajdona lett.

A mezőgazdasági munkák mellett voltak férfiak, akik a közeli bányákban helyezkedtek el, míg az asszonyok a helyi FOLTEX Ipari Szövetkezetben találhattak munkát 1972. után, ahol elsősorban papírdobozokat, kartonból játékokat készítettek. Sajnos az üzem ma már nem működik, de az épületet megvásárolta, majd rendbe hozta egy, a falu külterületén állattartással foglalkozó vállalkozó, így most az épület ékes dísze a Szabadság utcának.

A faluban már a századforduló után megtalálható volt élelmiszerbolt is, ahol általában petróleumot, sót, cukrot, szappant, élesztőt vásároltak. Emellett volt kocsmá, posta, szabóság, suszter is, de kovácmesterek, kádárok, bognárok, pintérek is segítettek jelenlétükkel a falu mezőgazdaságának és állattartásának zavartalan működését, mely nagyban hozzájárult ahhoz, hogy mindenki szívesen maradt a településen házasságkötés után is.

Gyepükajánt is érintette az I. és II. világháború. Hősi halottai nevét azóta is őrzi az ún. „Hősi szobor” a falu központjában.

A II. világháború után a nehéz munkával megtermelt terményeket, felnevelt állatokat be kellett szolgáltatni, hogy így enyhítsenek az országos élelmiszer-hiányon. A ma még élő idősebb emberek nehéz szívvel emlékeznek vissza azokra az időkre. Az addigi viszonylagos jólétet nem csak a háború, családfők, testvérek elvesztése, hanem a beszolgáltatás igazágtalansága nyirbálta meg. Elvezették az állatokat, a gabonát lesöpörték még a padlásról is, a tojáshozam jó részét szintén le kellett adni. Ez az elnyomás az 1956-os forradalom után megszűnni, illetve enyhülni látszott, amit aztán az Új Élet Termelőszövetkezetbe való kötelező belépés megismételt.

Általános Iskola régi épülete

Említést kell tennünk a település egykoron kiemelkedően működő iskolájáról is; jelenlegi épületét 1905-ben egyházi segítséggel a már egyesített falunak hozták létre, akkor 126 tanulóval. Habár az iskola 1978-ban megszűnt, 1992-ben elsőtől harmadik osztályig, egy rövid ideig újra indult, ezzel párhuzamosan pedig óvoda is létrejött. Ma már csak az óvoda működik, az iskoláskorú gyerekek a szomszédos káptalanfai vagy csabrendeki általános iskolába járnak.

Óvoda napjainkban

A falu idősebb házait a „Küfejtő” kőiből építették nagy összefogással. Nem kis munka volt a sziklás talajon alapot ásni, de az bizonyos, hogy itt mindenki erős sziklára építette a házat. Ugyan ma már követ nem termelnek ki a kőfejtőből, de akusztikája miatt egy jövőbeli kőszínház színhelye lehet.

Az 1960-as évektől indult el egy nagyobb fejlődés a faluban; villanyvezetékét majd vízvezetékét kapott. Szép lassan minden házban lett fürdőszoba is, ami előtte még sokaknak elképzelhetetlen volt. Egyre több fejlesztés vette kezdetét. A falu egyesítésének 100. évfordulójára, 1994-re egy új szárnyal bővült a kultúrház épülete, amiben helyet kapott egy modern orvosi rendelő, polgármesteri iroda, kis konyha, valamint a tetőtérben egy szolgálati lakás és egy kis üzlethelyiség. A településen kocsmá, bolt, posta, iskola és óvoda is működött.

Visszaemlékezések

Amikor megkaptam ezt a tisztes felkérést, hogy készítsek egy kis füzetet a faluról, sokat gondolkoztam, hogy tehetném kissé izgalmasabbá, könnyebben olvashatóvá, figyelemfelkeltővé. Akkor született meg bennem, hogy felkeresek néhány szépkorút, s megkérem őket, hogy meséljenek azokról az időkről, amire már csak ők emlékeznek. Szerencsére segítők kezet nyújtottak felém, és szívesen fogadtak, szívesen válaszoltak a feltett kérdéseimre. Itt szeretném megköszönni nekik azokat a nagyon jó hangulatú beszélgetéseket, amit folytattunk. Egy örök élmény volt számomra visszarepülni a múltba általuk.

Következzen most néhány gondolat az 1930-as évek után születettektől.

Akkoriban nem volt olyan könnyű gyerekek lenni, hisz nem csak a felhőtlen játékról szólt, hanem a ház körüli teendőkből való aktív részvételről; tehenet fejtek, libát tömtek már tíz évesen, vagy a legelőn vigyázták őket, illetve a földművelésben segítettek. Igaz, hogy dolgozni kellett, mégsem érezték ezt tehernek, természetes volt számukra, hisz a szülőket mélyszégesen tisztelték, mely tisztelet a magázódásban is megnyilvánult.

Mivel minden embernek volt földbirtoka, magántulajdona, teljesen önellátók voltak, csak a már említett beszolgáltatás és a termelőszövetkezetbe való belépés szüntette ezt meg, ami miatt sokan kényszerültek más munkát vállalni. A megmaradt földeket azonban továbbra is művelték.

Habár a falu népessége általában egyforma anyagi körülmények között volt, természetesen akkor is voltak jobb módú családok; ezek közé tartoztak a falu molnárai, akik a folyó mentén lévő vízimalmokban őrölték termény fejében a lakosság gabonáját.

Iskolába helyben vagy Káptalanfára jártak gyalog, hisz buszközlekedés nem volt még azokban az időkben. A szülők a tanulást a gyerekekre bízták, nem követték, hisz a gazdaság ellátása fontosabb volt. Mindig a munka volt az első, ehhez igazították a napirendjüket is, s ez okozta azt is, hogy sok jó tanuló gyermek nem tudott továbbtanulni. Csak a 60-as évek után, elsősorban a módosabb szülők gyermekei indulhattak közép,- majd felsőbb iskolákba.

Az alapvetően összetartó falusi közösség mindenben számíthatott egymásra. Ha kellett, házat építettek, betakarulás (összel a termények begyűjtése a földekről) után pedig közös ünnepségeket tartottak. A parasztember télen sem pihent; az állatok ellátása mellett kosarat és seprűt kötöttek, vagy tollat fosztottak, kukoricát morzsoltak együtt, melyek jó alkalmak voltak szórakozásra, ismerkedésre. Vidám ismerkedési lehetőségek voltak a különböző bálók is. A lányok viszonylag korán férjhez mentek, de jobb híján még a szülőknél kezdték meg férjükkal közös életüket.

A házak egyszerű parasztházak voltak, zsupptetővel, sok melléképülettel. A funkcionalitás fontosabb volt, mint a külső-belső szépség. Általában kettő szoba és egy úgynevezett füstös konyha alkotta, melynek alzata döngölt agyag volt. Ez volt az úgynevezett síkálós konyha, ahol a kemence és a sparhelt is megtalálható volt. Az ágyakban szalmazsákok voltak, a bútortatot csak a legszükségesebb darabok alkották; általában egy szekrény vagy láda a ruhák tárolására, asztal, hokedli, kászli (konyhaszekrény).

Akihez „bejárt a masina” (cséplőgép), biztos, hogy nagy földdel, jó terménnyel büszkélkedhetett. Az esetleges felesleg eladásából szerzett nagyobb összeget is inkább a magántulajdon növelésére, mintsem a házak „kizsuppoltatására” (cseréptetőre cserélés) fordították.

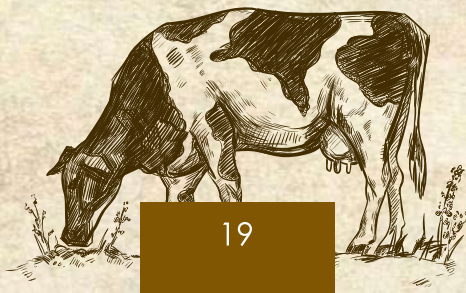
Az ételeket szintén nem bonyolították túl; általában bablevest, mákos és diós kalácsot vagy tésztát, savanyú káposztát készítettek a kemencében illetve a sparheltben. Reggelire szalonnát, kolbászt, sült krumplit, tojást fogyasztottak, melyek olyannyira laktatók voltak, hogy télen, amikor kevesebb volt a

munka, napjában csak kétszer ettek. Húst csak ritkán ettek, elsősorban ünnepekkor. Kenyérből a rozskenyeret részesítették előnyben, melyből a hét egy kiválasztott napján öt-hat darabot is megsütöttek egyszerre, amit aztán megszegés után az „asztó fiában” (asztal fiókja) tárolták elfogyasztásig.

Ruházatuk szegényes, a paraszti életvitelnek megfelelő volt. Elsősorban maguknak varrták, majd később varratták. Leginkább csizmát hordtak, nyáron a gyerekek mezítláb futkároztak, cipőt a mezőgazdasági munka visszaszorulása után kezdtek hordani. Az ünnepi ruha viszont nélkülözhetetlen volt a misére járáshoz. Tisztítani a folyóhoz jártak, vagy a szinte minden udvarban álló kútból felhúzott vízzel mostak.

Mint általában a falusi népek, a gyepükajáni emberek is mélyen vallásosak voltak. A hit, az ima segítette át őket a nehezebb időkön. A gyerekek a hittan óra mellett a vasárnapi misén is gyakorolták a vallást. A vasárnapok szent és sérthetetlen ünnepnapok, pihenőnapok voltak; ilyenkor a reggeli szentmise után ebédet főztek, melynek elfogyasztása után, illetve az állatok ellátása után sétáltak vagy beszélgettek a szomszédokkal.

A falusi embereknek nagy szükségük volt a hitük mellett kitartásra, szorgalomra, de szerencsére ebből nem volt hiány. Ez vitte őket előre, ennek köszönhetően talán még könnyebben is boldogultak, mint bárki más akkor, illetve a mai világban. Ezt a mentalitást, pozitív életszemléletet próbáltam beszippantani a beszélgetés során, s visszaadni a sorok közt azoknak is, akik e kiadványt a kezükbe veszik. Remélem sikerült!

A jelen

Napjainkra a falusi emberek életvitele sokat változott; bizonyos dolgok átalakultak, megszűntek, hozzáidomultak az emberek, a társadalom igényeihez, vagy rosszabb esetben rendelkezésekhez, előírásokhoz igazodtak. A házak modernizálódtak, de falusi jellegüket nem veszítették el.

Ennek a változásnak az eredménye, hogy a helyi postát a postakocsis szolgáltatás váltotta fel, ami bizonyos szempontból előnyökkel is jár, hisz házhoz megy.

Jelenleg egy élelmiszer bolt látja el a falu lakosságát, mely a falu központjában folyó év nyarára egy új, modernizált arculattal, kibővített szolgáltatásokkal várja a vásárlóit.

A falu főtere rendezett, fákkal, virágos ültetvényekkel színesített. Ebben a központban található meg a már említett Hősi szobor, a Kultúrház épülete, melynek udvarán egy gyönyörű szép kemence várja, hogy kenyeret, langallót vagy a gyerekek kedvenc pizzáját készítsük benne.

Az iskola ugyan jó pár évvel ezelőtt megszűnt – akkor viszonylag kevés gyermek volt a faluban –, de épülete biztosítja jelenleg is 18 kis lurkó számára az óvodai nevelést és adja meg a jó iskolai alapokat.

A gyermekek szerencsére sok szórakozási lehetőséget találnak maguknak. A Templom dombon egy modern játszótér illetve nem messze tőle sportpark, homokos röplabda pálya és egy futballpálya ad lehetőséget mozgásra, sportolásra. Ha pedig kultúrálódni, kézműveskedni vagy csak egy jót beszélgetni, társasjátékozni szeretnének, akkor hetente kétszer a falu könyvtárában, felnőtt felügyelettel tehetik ezt meg.

Egész évben számos családi program várja az érdeklődőket általában hétfévente. Így – a teljesség igénye nélkül – karácsonyi, húsvéti kézműves foglalkozás, Márton napi lámpás készítés, libás felvonulás, tökf faragás, Halloween-i, farsangi, locsoló bál, Mikulás-, és Karácsonyi ünnepség, falu-, és sportnap teszik színesebbé a hétköznapokat.

2021. év nyarán először, de nem utoljára egy kétszer egy hetes nyári tábor is megrendezésre került, mely nagy segítség volt a szülőknek, színes, változatos programjai pedig nagy élmény a gyerekeknek.

Természetesen a felnőttek, az idősebb korosztály is megtalálhatja a szabadidő hasznos eltöltésének módját. A gyermekes programokon szívesen vesznek részt a szülők is, aktívan segítve azok lebonyolítását.

Halloween

Napközis Tábor Gyepükaján 2021

A falu nagyterme

A Gyepükajánért Egyesület tagjai pedig, akik között sok az aktív nyugdíjas, a színes programok háttérmunkálatait végzik a finom ételek elkészítésével. A falu vezetője pedig minden évben egy nagyszabású nyugdíjas táncos-zenés vacsora és kirándulás keretében teszi tiszteletét és köszöni meg áldozatos munkájukat.

A sport és az egészséges életmód is nagyon fontos szerepet játszik a falu, elsősorban hölgy lakói körében. Mára már nem a kerti munkálatok jelentik a testmozgást, így szükség volt szervezett, rendszeres edzés biztosítására. Így heti kétszer két órában a falu gyönyörűen felújított nagytermében nyílik lehetőség közös mozgásra.

Aki egyedül szeret edzeni, a sportpark kiváló helyszín izmainak átmozgatására. A futás szerelmesei pedig a falu külterületén róhatják a kilométereket.

Ami talán a legszembeütőbb, hogy már csak nagyon kevesen tartanak állatokat, illetve művelnek nagyobb földeket.

Néhány éve több vállalkozó is telepített a falu külterületére állatokat, így angus marhák, vízibivalyok, szürkemarhák valamint lovak karámjai osztják meg az egykor egybefüggő mezőt.

Vízibivalyok

Angus marhák

Szamarak és szürkemarhák

Kulturház

Szerencsére kevés a lakatlan ház, eladót nehezen találni. Ez is azt mutatja, hogy az emberek szeretnek itt élni; az idősebbek általában ragaszkodnak életük végéig a megszokott környezetükhöz, a fiatalok pedig szívesen költöznek ide vagy maradnak itt ismét, akárcsak a régi szép időkben. Akad olyan is, aki új életet kezdeni tért vissza.

Bátran kijelenthetem, hogy a falu eme vonzereje nagymértékben köszönhető a vezetésnek, a polgármesternek és a képviselőknek, akik mindent megtesznek, hogy vonzóvá, élhetővé tegyék ezt a kis gyöngyszemet. A folyamatos fejlesztések, a közös, előre vivő gondolkodás, a fiatalok igényeihez való alkalmazkodás, ugyanakkor az idősebbek megszokott körülményeinek tiszteletben tartása nem könnyű feladat, de nem lehetetlen.

Hisz ki ne szeretne olyan helyen élni, ahol a jó levegő, a táj lenyűgöző látványa mellett mindenki számíthat egymásra? Igen, Gyepükajánban ez vár.

Készült a **TOP-5.3.1-16-VEI-2017-00011** „Helyi identitás és kohézió erősítése a Sümegi Járásban - Együttműködve a térségünk értékeiért” c. pályázat keretében.

Felelős kiadó: Sümeg Város Önkormányzata

8330 Sümeg, Béke tér 7.

Összeállította: Gyepükaján Község Önkormányzata

Kató Beáta

Szerkesztés, nyomdai kivitelezés:

GA Design & Marketing Kft.

SZÉCHENYI 2020

MAGYARORSZÁG
KORMÁNYA

Európai Unió
Európai Szociális
Alap

BEFEKTETÉS A JÖVŐBE

GYEPÜKAJÁN